

‘Netwerken maken boer en tuinder robuuster’

Netwerken waar ondernemers bepalen wat er gebeurt. Dat is een van de instrumenten die het ministerie van LNV inzet om veranderingen in de landbouw vorm te geven. Zowel LNV als onderzoekers hebben daarbij alleen een ondersteunende taak. Netwerken zijn er dan meer om ondernemers te stimuleren dan om beleid in te voeren, zo werd duidelijk tijdens een workshop waarbij LNV-ambtenaren zich bogen over de vraag wat mogelijk is met netwerken. De LNV'ers Barto Piersma en Ton de Kok gaan hier nader op in.

LNV zet vol in op de vorming van netwerken om de landbouw duurzamer te maken. Waar het ministerie zich een aantal jaren geleden nog afvroeg of een netwerk van ondernemers, onderzoekers en voorlichting inderdaad een goed instrument is om de transitie van de landbouw te ondersteunen, lijkt LNV daarvan inmiddels overtuigd. De basis voor veranderingen ligt namelijk bij ondernemers die breder willen kijken dan alleen het eigen bedrijf. Netwerken zijn daarvoor bij uitstek geschikt. Daarmee passen de ondernemersnetwerken uitstekend in de trend van LNV van zorgen voor naar zorgen dat, onderstrepen Barto Piersma en Ton de Kok. Beiden werken bij de directie Landbouw van LNV: De Kok als clustercoördinator dierlijke productie, Piersma als hoofd Economie en Structuur. Essentieel is, vinden ze, dat de leidende rol van onder-

zoekers plaats maakt voor die van de ondernemers zelf.

Het lijkt een heuse hype: onderzoek via ondernemersnetwerken. Waarom stimuleert LNV de vorming van dergelijke netwerken zo sterk?

Piersma: ‘De landbouw bestaat nu eenmaal uit veel relatief kleine ondernemers die weinig tijd hebben voor eigen research en development. Netwerken zijn een heel handig vehikel om met andere ondernemers in contact te komen. Ze inspireren elkaar en zo leren ze ontzettend snel. Bovendien zijn vaak meerdere partijen nodig om de gewenste veranderingen te realiseren. Daarbij is het essentieel om het onderzoek en voorlichting te laten participeren.’

De Kok: ‘Een boer leert het meest van een andere boer. Via een netwerk maak je de

ondernemer robuuster, zelfstandiger. De wens van het netwerk is dan ook leidend.’

Maakt het LNV nog uit waar een netwerk mee aan de slag gaat?

De Kok: ‘Het onderzoek moet wel de juiste dingen doen: de ondernemers perspectief bieden, een toekomst geven. Daarom moet er breed draagvlak zijn, er moeten voldoende innovatieve ideeën naar boven komen. Je wil naar systeeminnovaties. Daarbinnen geef je invulling aan de thema's. Als een netwerk alleen wil omturnen naar kanoverhuur, gaan wij niet mee.’

Piersma: ‘Je stimuleert niet blind. Er is natuurlijk wel een aantal beleidsthema's dat voor ons heel belangrijk is, zoals milieuwinst en dierenwelzijn. Daarnaast hebben we ook algemene doelstellingen, zoals het versterken van de

concurrentiepositie en het ervoor zorgen dat de landbouw een goede plek krijgt in de maatschappij.’

Betekent dat dat alle onderzoek voortaan via en met netwerken moet gebeuren?

Piersma: ‘Netwerken zijn van belang als het gaat om het pad van nu naar de toekomst. Als je het hebt over meer fundamenteel onderzoek, dan past dat moeilijk in een netwerk.’

Zijn alle netwerken geschikt voor onderzoek?

De Kok: ‘Het belangrijkste is of er energie in de groep zit. Is het enthousiasme bij boeren heel groot, dan gebeurt er ook wat. Daarnaast kijken we of het een echt netwerk is en of het de strategische ruimte vergroot, bijvoorbeeld door contact te maken met de omgeving.’

Hebben onderzoekers nog een rol bij de netwerken?

De Kok: ‘Wat een netwerk gaat doen mag niet afhangen van de autoriteit van een onderzoeker, die zegt dat hij dit of dat wil gaan doen. De ondernemers bepalen hun strategie – groter, beter of anders – en nodigen dan deskundigen uit om hen te faciliteren. De boeren met hun kennisvragen zijn de baas.’

Piersma: ‘Een onderzoeker kan best een ideale kas ontwerpen, maar hij moet zich vervolgens afvragen of hij aan het ‘zorgen

voor’ is of aan het ‘zorgen dat’. Het gaat in wezen om een partnership, je bent samen aan het werken.’

De Kok: ‘Bij Houden van Hennen hebben onderzoekers van Wageningen UR nieuwe stalconcepten voor legkippen ontworpen als inspiratiebron. Dat is daarna overgenomen door de sector. Wageningen UR kan dus best iets verzinnen, maar dan gaat het erom hoe je dat de wereld in brengt. Dat betekent dat onderzoek méér is dan alleen onderzoek doen. We willen dat onderzoekers zich meer gaan inzetten als proces- of projectbegeleider. Het mooiste is als een onderzoeker zich verbonden voelt met het project. Dan komt de kennis van Wageningen in een geschikte vorm beschikbaar voor de boer.’

Wat is de taak van LNV bij de netwerken?

De Kok: ‘Wij houden in de gaten of netwerken goede ideeën blijven ontwikkelen en of het proces goed verloopt. Het mag niet ontsporen. Het gevaar is bijvoorbeeld dat een netwerk niet voldoende bijdraagt aan duurzaamheid. Daarnaast zie je dat in netwerken knelpunten naar boven komen die wij op kunnen lossen met onze regelgeving. Dat is bijvoorbeeld gebeurd bij co-vergisting, waar we de knelpunten die het netwerk constateerde versneld hebben aangepakt.’

Piersma: ‘Soms is een netwerk ook juist bedoeld om het beleid te testen, zoals bij

Telen met toekomst. Bij zowel vollegrond- als glastuinbouwbedrijven worden de nieuwste inzichten vanuit gewasbeschermings- en bemestingsonderzoek gekoppeld aan ervaringskennis van ondernemers en zo worden nieuwe strategieën doorontwikkeld en beproefd.’

Kan iedereen binnen LNV omgaan met de netwerken? De ambtenaren zijn toch jarenlang gewend geweest te regelen via voorschriften?

Piersma: ‘Nog lang niet alle ambtenaren zijn gevoelig voor die proceskant. Maar het is ook niet nodig dat heel LNV met netwerken gaat werken. Daar waar het nodig is, gebeurt het ook.’

Het lijkt wel of er alleen maar voordelen aan netwerken zitten. Is dat zo?

Piersma: ‘Nadeel is dat deze manier van werken heel kostbaar is. Het is een proces, dat per definitie ongrijpbaar is en moeilijk te kwantificeren. Dat betekent dat je instituties de tijd moet geven om te veranderen. Methodologisch is het ook een andere manier van samenwerken. In netwerken is sprake van actie-onderzoek, ofwel co-makership. Dit gaat nog verder dan participatief onderzoek, waarbij de onderzoeker op een veilige afstand naast de ondernemer staat. In ondernemersnetwerken bouw je samen iets anders dan wat er was. Dat kan niet iedereen.’

Ton de Kok: ‘Een boer leert het meest van een andere boer.’

Barto Piersma: ‘Netwerken zijn een handig vehikel om met andere ondernemers in contact te komen.’